

Eesti Teatriliit

Riigikogu kultuurikomisjoni esimees
Aadu Must

06.02.2022

Murekiri Eesti Teatriliidult

Teatriliidu arvamus väljateenitud aastate pensionide seaduse muutmise seaduse eelnõu kohta

Sotsiaalministeerium edastas asjassepuutuvatele ametiühingutele ja ametiliitudele kooskõlastamiseks ja arvamuse avaldamiseks soodustingimustel vanaduspensionide seaduse (SVSP) ja väljateenitud aastate pensionide seaduse (VAPS) muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsuse.

Soodustingimustel vanaduspensionide ja väljateenitud aastate pensionide kaotamist põhjendatakse eelkõige seetõttu, et see ei vasta tänapäevasele olukorrale ja vajadustele – süsteem on vana, aegunud, makstakse valedele alustel, mistõttu tekitab ebavõrdsust. Et mitmed ametikirjeldused ja ka töö tegemise viisid on praeguseks palju muutunud, siis oleks nende eraldi läbivaatamine suur töökoormus, mistõttu soovitakse reformi käigus nimetatud pensionid ära kaotada ja pensioniskeemid (ühe erandiga) võrdsustada.

- Teatriliit kui loomeinimesi ühendav organisatsioon ei saa nõustuda käsitlusega, kus kõiki väljateenitud aastate pensioni saajaid koheldakse samaväärsena, arvestamata erialast spetsiifikat ja ametit.
- VAPS-i § 14 p 5 alusel saavad praegusel ajal pensioni teatud kategooria artistid – 20–25-aastase loomingulise töö staaži korral riigi-, munitsipaal- või eraetendusasutuses, sihtasutusena tegutsevas etendusasutuses või rahvusoperis, sh vokaalsolistid, kellel on vähemalt 25-aastane loomingulise töö staaž; vähemalt 20-aastase loomingulise töö staažiga balletitantsijad, tantsijad, ning vähemalt 25-aastase loomingulise töö staažiga vokaalsolistid, puhkpillimängijad ja koorilauljad.

- Nimetatud ametitel ei ole enama kui ühe eluea jooksul muutunud ei töö iseloom, töötamise tingimused ega ka kvalifikatsiooninõuded – neilt oodatakse igal ajajärgul kõrget erialast taset.

Ettevalmistamisel oleva seaduseprojekti kohaselt käsitletakse väljateenitud aastate pensioni ikka jõudjaid vastavalt töövõime hindamise meetodile kui osalise või puuduliku töövõimega isikuid või tööõnnetus- ja kutsehaigustoetuse taotlejaid.

Loominguliste töötajate puhul me sellega kindlasti nõustuda ei saa – tantsijad, lauljad, muusikud jm erialade inimesed, kes taotlevad praegusel ajal väljateenitud aastate pensionit, on *kõrge kvalifikatsiooniga spetsialistid*, kelle tööelu teatris – just oma erialal – on lõppenud füüsiliste ja bioloogiliste muutuste tulemusel.

- Tantsijad ja muusikud alustavad erialast õpet 6aastaselt ja nende karjäär lõpeb reeglina 38-45aastaselt. Nad peavad oma erialase karjääri lõppedes konkureerima tööturul võrdselt nendega, kes alustasid kvalifitseeritud spetsialistidena tööelu kohe peale ülikooliõpinguid. Neil ei teki tööst tingitud kutsehaigust või töövõimetust, kuid neil pole võimalik jätkata professionaalselt omandatud erialal. Nad ongi juba välja teeninud oma pensioni pidades väga rasket ametit.
- Väljateenitud aastate pensioni saavad loominguinimesed on tegelikult tööjõus inimesed, kes kindlasti ei lahku veel tööturult, kuid kes 20–25 aasta pikkuse töökoormuse kõrvalt teatris ei ole saanud samal ajal uut ametit omandada, et pärast teatrikarjääri lõppemist valutult oma tööelu jätkata. Teatritöö korralduse eripära – hommikused proovid ja hilisõhtul lõppevad etendused – tõttu, aga ka perekonna ja laste kõrvalt pole see olnud võimalik. Töötaja, kes on sunnitud eriala vahetama, liiguks täiendava toetuse puudumisel madalapalgalisele vähekvalifitseeritud tööle, mis viib ta kultuurivaldkonnast kindlasti eemale. Väljateenitud aastate pensioni summa on lisaks niivõrd väike, et tagab minimaalse äraelamise, ja kui see kaotatakse, on erialaselt haritud endine artist määratud elama puuduses.

- Et neid loomingulisi töötajaid, kes tulevikus selle pensioni saamiseks vajaliku staaži suudavad välja töötada, jääb üha vähemaks (2–4 inimest aastas), ei ole see Eesti pensionisüsteemile suur koormus.

Reformiga välja pakutud uued võimalused – tööandjapension, lahendused kollektiivlepingute kaudu – ei pruugi olla teostatavad ilma täiendavate regulatsioonide muutmisteta.

VAPS-i alusel kehtestatud pensionide kaotamine ei sea löögi alla mitte ainult praegu oma kehaga töötavaid professionaalseid artiste, vaid Eesti kultuuri seisukohalt mõjutab reform oluliselt ka alade järelkasvu ning sedakaudu kannatab meie kultuuriruumi mitmekesisus ja konkurentsivõime laiemalt.

Paljudel kultuurialadel on konkurents rahvusvaheline (puuduvad keelebarjäärid) ning seetõttu on oluline anda loovisikutele tagatise, et soodustada keerulist erialavalikut ja töötamist *just Eestis*. Karjääri ajaline piiratus on teada juba selle alguses.

Järelkasvu puudumine on madalate palkade ja koormava töö tõttu praegu arvestatav probleem. Juba praegu on eesti haridussüsteemis väljaõppe saanud balletiartistide ja vokaalartistide osakaal Eesti vastavates etendusasutuste professionaalsetes truppidest langustrendis (ajutiselt Eestis töötavate teiste riikide vastavate artistide arvelt, kellesse Eesti väljateenitud aastate pension ei puutu), sotsiaalsete garantiide nõrkus ja sellekohaste väljavaadete ebakindlus süvendab tendentsi tulevikus oluliselt.

Eesti Teatriliit peab lubamatuks seadusemuudatuste vastu võtmist, mis halvendavad kultuurivaldkonna töötajate elu- ja töötingimusi, milles rikutakse õiguspärase ootuse põhimõtet.

Selle järgi on igal õigus tegutseda mõistlikus ootuses, et rakendatav seadus jääb kehtima. Õiguspärase ootuse kaitse peab tagama õiguste ja vabaduste moonutamatu realiseerimise (Eesti Vabariigi põhiseadus §10).

Toetume euroopaliku sotsiaaldialoogi põhimõtetele, mille järgi lepatakse olulised töö- ja sotsiaalelu mõjutavad otsused kokku tööandjate, ametiühingute ja valitsusega kolmepoolsete kõneluste kaudu (kokkuleppe sõlmimine ei ole

seejuures sama, mis aruteludesse kaasamine, jooksev konsulteerimine või juba ministeeriumis sündinud otsuste heaks kiitmine).

Kuivõrd eelnõu väljatöötamise kavatsuse kohaselt võiks säilida pensionisüsteemis regionaalne ja majanduspoliitiline erand Ida-Virumaa olulisemate tööstuste töötajatele, oleks sel juhul põhjendatud ja hädavajalik rakendada erandit ka *Eesti muusika- ja balletikultuuri kandjatele ning säilitada neile väljateenitud aastate pension.*

Lugupidavalt

Gert Raudsep
Eesti Teatriliidu esimees